

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-97>

УДК 339.9

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА АКТУАЛЬНІСТЬ ЇХ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

MODERN CHALLENGES OF GLOBALIZATION AND THE RELEVANCE OF THEIR STATE REGULATION IN THE SYSTEM OF ENSURING THE COMPETITIVENESS OF THE NATIONAL ECONOMY

Щупаківський Роман Володимирович

здобувач,

Львівський торговельно-економічний університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2036-0332>

Shchupakivskyi Roman

Lviv University of Trade and Economics

Обґрунтовано актуальні характеристики відстеження сучасних викликів глобалізації, що посилюють вплив на національну економіку та її конкурентоспроможність. Визначено зміни в системі забезпечення конкурентоспроможності національної економіки в контексті впливу існуючих та потенційних наслідків пандемії COVID-19, гібридної війни, економічної глобалізації, енергетичної кризи, політичної нестабільності, технологічних змін, дефолтного стану, міграції населення, демографічної кризи, соціальної напруженості, екологічних змін. Виділено на рівні окремих країн, у тому числі України, низку негативних соціально-економічних тенденцій, що були спричинені глобалізаційними викликами. Сформовано інституційні та структурні характеристики системи державного регулювання крізь призму протидії глобалізаційним ризикам і загрозам та реалізації стратегічних завдань забезпечення конкурентоспроможності національної економіки. Узагальнено концептуальні положення зміцнення економічної безпеки держави шляхом державного регулювання сучасних викликів глобалізації. Враховано структурні компоненти економічної безпеки держави (макроекономічна, виробнича, фінансова, інвестиційно-інноваційна, продовольча, зовнішньоекономічна, соціальна, демографічна, енергетична) при обґрунтуванні ключових характеристик сучасних викликів глобалізації в системі забезпечення конкурентоспроможності національної економіки. Ідентифіковано внутрішні загрози (тінізація економіки, зменшення обсягів локального виробництва, розбалансування регіональних бюджетів та фінансової системи на загал, посилення імпортої, енергетичної та боргової залежностей, занепад міст та цілих територій, деіндустріалізація та погіршення якості життя населення), які деформують економічну систему країни та перешкоджають розвитку системи забезпечення її конкурентоспроможності. Наголошено, що такі загрози мають потужні негативні наслідки не лише для розвитку національної економіки, але й для національної безпеки України загалом. Зроблено висновок, політика держави у сфері зміцнення конкурентоспроможності національної економіки має бути системною, комплексною та ефективно протидіяти загрозливим глобалізаційним викликам.

Ключові слова: національна економіка, конкурентоспроможність, державне регулювання, економічна безпека держави, система забезпечення, глобалізація, виклики, загрози.

Обоснованы актуальные характеристики отслеживания современных вызовов глобализации, усиливающие влияние на национальную экономику и ее конкурентоспособность. Определены изменения в системе обеспечения конкурентоспособности национальной экономики в контексте влияния существующих и потенциальных последствий пандемии COVID-19, гибридной войны, экономической глобализации, энергетического кризиса, политической нестабильности, технологических изменений, дефолтного состояния, миграции населения, демографического кризиса, социальной напряженности, экологических изменений. Выделен на уровне отдельных стран, в том числе Украины, ряд негативных социально-экономических тенденций, вызванных глобализационными вызовами. Сформированы институциональные и структурные характеристики системы государственного регулирования через призму противодействия глобализационным рискам и угрозам и реализации стратегических задач обеспечения конкурентоспособности национальной экономики.

Обобщены концептуальные положения укрепления экономической безопасности государства путем государственного регулирования современных вызовов глобализации. Учтены структурные компоненты экономической безопасности государства (макроэкономическая, производственная, финансовая, инвестиционно-инновационная, продовольственная, внешнеэкономическая, социальная, демографическая, энергетическая) при обосновании ключевых характеристик современных вызовов глобализации в системе обеспечения конкурентоспособности национальной экономики. Идентифицированы внутренние угрозы (тенизация экономики, уменьшение объемов локального производства, разбалансирование региональных бюджетов и финансовой системы в целом, усиление импортной, энергетической и долговой зависимостей, упадок городов и целых территорий, деиндустриализация и ухудшение качества жизни населения), деформирующие экономическую систему страны и препятствующие развития системы обеспечения его конкурентоспособности. Отмечено, что такие угрозы имеют мощные негативные последствия не только для развития национальной экономики, но и национальной безопасности Украины в целом. Заключено, что политика государства в сфере укрепления конкурентоспособности национальной экономики должна быть системной, комплексной и эффективно противодействовать угрожающим глобализационным вызовам.

Ключевые слова: национальная экономика, конкурентоспособность, государственное регулирование, экономическая безопасность государства, система обеспечения, глобализация, вызовы, угрозы.

The current characteristics of tracking the current challenges of globalization, which increase the impact on the national economy and its competitiveness, are substantiated. Changes in the system of ensuring the competitiveness of the national economy in the context of the impact of existing and potential consequences of the COVID-19 pandemic, hybrid war, economic globalization, energy crisis, political instability, technological change, default, migration, demographic crisis, social tensions, environmental change. Definitely are at the level of individual countries, including Ukraine, a number of negative socio-economic trends caused by globalization challenges. Institutional and structural characteristics of the system of state regulation through the prism of counteracting globalization risks and threats and the implementation of strategic objectives to ensure the competitiveness of the national economy. The conceptual provisions of strengthening the economic security of the state through state regulation of modern challenges of globalization are generalized. The structural components of economic security of the state (macroeconomic, industrial, financial, investment and innovation, food, foreign economic, social, demographic, energy) are taken into account when substantiating the key characteristics of modern globalization challenges in the competitiveness of the national economy. Internal threats (shadowing of the economy, reduction of local production, imbalance of regional budgets and financial system in general, strengthening of import, energy and debt dependence, decline of cities and entire territories, deindustrialization and deterioration of quality of life) are identified. development of a system to ensure its competitiveness. It was stressed that such threats have powerful negative consequences not only for the development of the national economy, but also for the national security of Ukraine in general. It is concluded that the state policy in the field of strengthening the competitiveness of the national economy should be systematic, comprehensive and effectively counteract the looming globalization challenges.

Keywords: national economy, competitiveness, state regulation, economic security of the state, security system, globalization, challenges, threats.

Постановка проблеми. Нинішній етап розвитку цивілізації істотно змінив погляди на бачення низки кардинальних парадигм. З-поміж них і політика конкурентоспроможності національної економіки, утвердження її місця в системі міжнародного поділу праці. З одного боку, ніхто не відкидає традиційних постулатів, на кшталт, нагромадження факторів виробництва, ефективізації праці та використання ресурсів, розвитку базових видів економічної діяльності, стратегічних галузей, поступу інформаційно-технологічного сектора [1, с. 5–10; 2, с. 5–12], формування та реалізації експортного потенціалу тощо, однак, з іншого все це може виявитися недостатнім за мінливих умов глобального середовища, сучасних критичних викликів і загроз нестабільності. Відповідно, актуалізується завдання випереджувального відстеження сучасних викликів глобалізації та врахування їх умов і наслідків під час стратегування, а

надалі й втілення в життя державної політики зміцнення і реалізації конкурентного потенціалу національного господарства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями дослідження державного регулювання в умовах посилення викликів глобалізації займалися такі вчені як Г. Башнянин, З. Варналій, О. Власюк, В. Геєць, Я. Жаліло, О. Ковтун, М. Крупка, О. Кузьмін, П. Куцик, А. Лясота, А. Мельник, І. Михасюк, Ю. Павленко, А. Процикевич, О. Стоян, Б. Шевчик та інші. Концептуальні засади забезпечення та підвищення конкурентоспроможності національної економіки висвітлено у працях таких авторів, як Я. Базилюк, Я. Березівський, І. Бланк, Т. Васильців, І. Должанський, М. Куницька-Іляш, В. Куцик, Р. Лупак, А. Мазаракі, Н. Міценко, Ю. Полунєєв, М. Портер. Втім враховуючи інтенсивність глобалізаційних тенденцій та певну непередбачуваність їх впливу доречно розширити теоретико-мето-

дичні засади державного регулювання сучасних викликів глобалізації в системі забезпечення конкурентоспроможності національної економіки, що дозволить сформувати необхідний інструментарій для удосконалення базових положень державного регулювання у відповідній сфері.

Постановка завдання. Метою дослідження є наукове обґрунтування теоретико-методичних характеристик державного регулювання сучасних викликів глобалізації в системі забезпечення конкурентоспроможності національної економіки.

Результати. Говорячи про сучасні виклики глобалізації, неможливо оминати увагою COVID-19, визнаний Всесвітньою організацією охорони здоров'я загальносвітовою пандемією. Зрозуміло, що це сучасна проблема людства, яка призводить до людських втрат і наслідки якої (як прямі, так і опосередковані) можна буде оцінити лише з часом, проте вже зараз вона встигла позначитися на певних суттєвих змінах світового економічного порядку призвівши до обмеження людської і трудової мобільності, закриття кордонів, ускладнення руху людей, капіталів та товарів, звуження ринків, а, відтак, й зменшення обсягів виробництва. Про вплив існуючих та потенційних наслідків COVID-19 вже зараз написано багато:

– у середньостроковій перспективі це зниження темпів економічного зростання провідних економік світу на 2,5-6,0% [3];

– збитки світової економіки біля 3,0 трлн дол. США, що співставно з рецесією, яка наступила в підсумку світової фінансової кризи 2008 р. [4];

– зниження конкурентоспроможності двох провідних економік світу – Китаю та США у результаті погіршення функціонування ланцюжків поставок і споживання сировини та продукції [5];

– спад ділової (біржової) активності в країнах Америки, Європи, Азійсько-Тихоокеанського регіону, зниження попиту та цін на нафту, погіршення кон'юнктури на ринку металів [6];

– ускладнення та уповільнення виробничих процесів практично по всьому світу через проблеми з поставками комплектуючих з Китаю, зниження рентабельності в авіаційному та морському транспорті, труднощі в туристичному й готельно-ресторанному бізнесі та навпаки – зростання прибутків ігрового бізнесу, компаній, які спеціалізуються на наданні послуг через мережу Інтернет [7].

Цей ряд вже наставших і очікуваних загроз можна продовжувати, втім головне тут в розумінні того, що глобалізація має в собі не лише переваги, але й зворотній бік. В разі настання цивілізаційних криз вона боляче б'є по економіках, які залежні від інших країн. Відтак, важливим аспектом забезпечення стабільності національної економіки є її внутрішня стабілізація, усунення проблем імпортозалежності [8, с. 39–45; 9, с. 856–863], деофшоризація податків та капіталів, подолання гібридного втручання ззовні, викорінення практик сепаратизації [10, с. 157–164] і т. ін.

У контексті останнього, а також з прив'язкою до нинішніх реалій України не менш потужним деструктивним чинником сьогодення є гібридні війни та гібридне втручання. Як зазначається у [11, с. 32–51] саме глобалізація породила якнайкращі можливості для гібридного впливу. Натепер гібридні загрози – ймовірність системної дестабілізації національної економіки однієї країни у підсумку непрямих дій іншої через інформаційне, фінансове, політичне, військове, наукове та будь-яке інше поле, площину. Така діяльність, як правило, спершу не помітна, а інколи навіть сприймається позитивно, однак орієнтована на підрив базисних цінностей функціонування кожної економіки – єдності та згуртованості, нагромадження й ефективного використання інтелектуально-кадрового, фінансового та іншого ресурсного забезпечення, здорової конкуренції і т. п.

З огляду на зазначене сучасна політика забезпечення конкурентоспроможності національного господарства має враховувати, з одного боку, постійне гарантування досконалого середовища ринкової системи господарювання, а, з іншого, – внутрішню збалансованість економіки, стабілізацію та розвиток внутрішнього ринку, пожвавлення ділової активності та зміцнення економічної безпеки бізнесу [12, с. 81–88; 13, с. 24–27], але на тлі тотальної детінізації економічних відносин.

Власне, економічна глобалізація сама по собі є екзистенційним викликом сьогодення. Вона надає очевидні переваги в просуванні продукції (послуг) на зовнішні ринки, Ба більше, як влучно доводить О. Стоян, саме глобалізація стала ключовим чинником та драйвером надзвичайно стрімкого економічного зростання наприкінці XIX – початку XX століття та пов'язаного з ним прогресу у фінансах, прогресивних технологіях, соціалізації та інтернаціоналізації [14, с. 32–51]. Однак, протилежною стороною економічної

глобалізації є проблеми міжнародної та економічної безпеки, узалежнення економік від кон'юнктури світових ринків, фінансово-торговельні війни та протекціонізм.

З урахуванням цих та інших викликів ведемо мову про забезпечення технологічної складової конкурентоспроможності національного господарства як ключового імперативу виживання й зміцнення позицій в умовах глобалізації [15, с. 15–21].

Як засвідчили події 2021–2022 років, з-поміж сучасних викликів глобалізації потужної значимості набуває енергетичний чинник, а енергетичний ресурс зростає до ваги аргументу воєнно-політичної агресії. Зростання цін на енергоресурси має глибокі наслідки включно з можливою депресією і системною соціально-економічною кризою, адже призводить до зростання вартості практично всіх товарів й послуг, збільшення витрат населення, а, відтак, зниження купівельної спроможності та попиту на внутрішньому ринку, а це призводить до зменшення ВВП.

З огляду на це розвинуті економіки ведуть постійну роботу зі покращенням доступності до світового ринку енергоресурсів та диверсифікацією джерел постачання енергетичних ресурсів, розвитком та зміцненням безпеки енергетичної інфраструктури, зростанням частки альтернативних та високопродуктивних джерел енергії, популяризацією практик та стимулюванням заходів з енергоощадності, смартпросторового розвитку міст, громад й територій.

Енергетична криза закономірно призводить до політичної нестабільності у макрореґіоні, яка, втім, може розвиватися й за інших обставин. Як показано у [16, с. 15–21] причини політичних криз у різних країнах світу можуть істотно різнитися, тоді як інструменти їх подолання здебільшого уніфіковані – це наявність в країні партисипативних інститутів та демократичної політичної культури, з чим, на прикладі України (довготриваюча стагнація політичної системи та її інститутів, частина з яких ще не сформована і належно не функціонує, яка пригнічує економічний та суспільний розвиток країни), важко не погодитися.

Як свідчить історія людства, політична криза закономірно позначається на послабленні конкурентоспроможності національної економіки. Через це потрібно розуміти, що первинне у потужній національній економіці не наявність низки олігархів – квазі інвесторів, а наявність сталих демократичних норм, правил та процедур на рівні соціальної і полі-

тичної системи, здатних уберегти їх від конфліктів неформальної складової частини соціально-економічної системи та формальних демократичних норм й процедур.

Останніми роками багато наукових досліджень з економіки присвячено проблематиці забезпечення тих, чи інших аспектів технологічної конкурентоспроможності, що цілком закономірно, адже в еру інформатизації постійно з'являються нові технології, нові товари та навіть нові ринки. Відтак, країна, в економіці якої застосовуються застарілі технології, одразу втрачає свої конкурентні переваги й, відповідно, послаблює власний виробничий потенціал. Вказане актуалізує завдання формування й реалізації політики технологізації економіки, врахування створення й розвитку прогресивних технологій ключовим чинником усіх програм і проєктів зі зміцнення конкурентних позицій національного господарства.

Країна, яка орієнтована на посилення власної конкурентоспроможності, має розвивати освіту й науку, заохочувати, підтримувати та стимулювати розвиток науково-технічної діяльності, співпрацю бізнесу і науково-дослідного сектора в інноваційній сфері, зміцнювати потенціал та розширювати місткість ринку інтелектуальної власності.

Якщо ж політика держави у цих сферах недостатня, то це рано чи пізно, але призводить до занепаду внутрішнього виробництва, загострення проблем імпортозалежності, втрати науко-технічного потенціалу, загострення проблем не лише в економіці, але й соціальній сфері, включно з нарощуванням державного боргу і т. д. Все це доведено на прикладі України, для якої в останні роки сучасним екзистенційним викликом є в тому числі переддефолтний стан. Існує дві ключові причини цього. Перша – накопичення зовнішніх і внутрішніх боргових зобов'язань. Друга – низькоєфективна економіка, яка не здатна забезпечити поступлення до державної казни в обсягах, достатніх для обслуговування і погашення боргових зобов'язань держави. Відповідно, й політика нівелювання цього виклику передбачає здійснення заходів як за цими двома напрямками (зниження боргових зобов'язань та стимулювання економічного зростання, збільшення бюджетних надходжень), так і в руслі посилення стабільності грошово-кредитної системи та курсоутворення, стримування інфляційних процесів тощо.

Для Європи нинішній етап розвитку ознаменувався такою глобальною проблемою, як

демографічна криза та міграція населення, головню з країн Африки та Азії до країн ЄС. Однак, ці процеси не минули й Україну, але з інших причин – обмеженості доходів населення, відсутності гідних робочих місць, політико-економічної й суспільної нестабільності, воєнної агресії з боку РФ, низького рівня якості життя на загал. Це великий виклик для нашої держави, адже щороку Україна втрачає сотні тисяч людей працездатного віку, з-поміж яких вагому частку займає молодь, а також вузькоспеціалізовані висококваліфіковані фахівці. Країна зменшує свій інтелектуально-трудоий потенціал, а, відтак, – один з ключових факторів виробництва, без якого відновлення національної економіки, не говорячи вже навіть про економічне зростання, просто не можливе.

Саме з цих причин сформувати конкурентоспроможну економіку без ефективного регулювання міграційних процесів не можливо. Держава має реалізувати політику, орієнтовану на розвиток регіональних та локальних ринків праці, забезпечення зайнятості, зниження рівня безробіття, створення нових конкурентоспроможних робочих місць, підвищення ефективності функціонування соціальної інфраструктури та покращення системи соціального захисту населення, досягнення соціальної стабілізації, високого рівня соціальної інклюзії та рівності суспільства. Одночасно важливо активізувати й політику у сфері демографічної безпеки держави. Йдеться про покращення системи соціального страхування, охорони здоров'я, ведення здорового способу життя, зниження рівня смертності, зростання народжуваності.

Натомість, якщо вести мову про Україну, то для нинішнього етапу розвитку держави характерними стали проблеми соціальної напруженості. За останні роки значно знизилася якість життя, що пов'язано зі суспільними та соціально-економічними наслідками зовнішнього воєнного конфлікту, внутрішніми вимушеними переміщеннями населення, соціально-економічною нестабільністю, зростанням інфляції, зниженням реальних доходів населення, збільшенням цін та тарифів, транспортних і житлово-комунальних послуг тощо.

Очевидно, що коли для країни характерний високий рівень соціальної напруги не може ефективно та високопродуктивно працювати й економіка. Соціальна нестабільність призводить до зниження продуктивності праці, нераціонального розміщення трудового ресурсу, обумовлює різного роду стресові ситуації. Таким чином, для послаблення

цього глобального виклику важливо на постійній основі реалізувати інструменти державної політики, які орієнтовані на зростання пропозиції праці та підвищення рівня зайнятості, удосконалення системи соціального захисту, зниження рівня соціальної вразливості населення, покращення системи соціально-трудоих відносин, недопущення соціальних конфліктів, зниження рівня бідності й майнового розшарування.

Глобальні екзистенційні виклики сьогодення все більше загострюють і виносять на перший план проблематику екологізації економіки та суспільства, раціональності використання ресурсів, захисту біорізноманіття (Програма «Європейський Союз для довкілля» (EU4Environment) для країн Східного партнерства на 2019–2022 рр., Європейський «зелений» курс на 2030 і 2050 рр.), а також її поєднання з пріоритетами соціальної стабільності та згуртованості (Програма соціальної політики ЄС) [17]. Для України на загал властиві низка екологічних проблем, які слід враховувати крізь призму їх впливу на людину, а через неї – на економіку. Це зменшення запасів і забруднення поверхневих та підземних вод, потрапляння забруднюючих речовин у водні об'єкти, забруднення повітря та зміна його складу внаслідок промислових та інших викидів, порушення природного середовища через видобування корисних копалин, вирубування лісів Карпат, зміна структури земельних ресурсів через забудови, а також розвиток негативних фізико-географічних процесів, зниження родючості ґрунтів і т. ін.

Відповідно, підтримання екологічної рівноваги та забезпечення соціальної стабільності стають все більш потужними чинниками зміцнення конкурентоспроможності національного господарства, забезпечення сталого розвитку країни і її регіонів. Зазначене актуалізує завдання удосконалення науково-методичних основ комплексного дослідження, обґрунтування рекомендацій з раціонального природокористування, екологічної культури та соціальної інклюзії.

Інструментарій державної політики в цій сфері поєднує такі напрями, як стимулювання розвитку зеленої економіки, що ресурсоефективна та соціально-інклюзивна; впровадження інноваційних технологій у функціонуванні критичної та соціальної інфраструктури; підтримка екологічних і соціально-інклюзивних проєктів; міждержавне співробітництво, секторальна підтримка регіонального розвитку; екологічне і природоохоронне оподат-

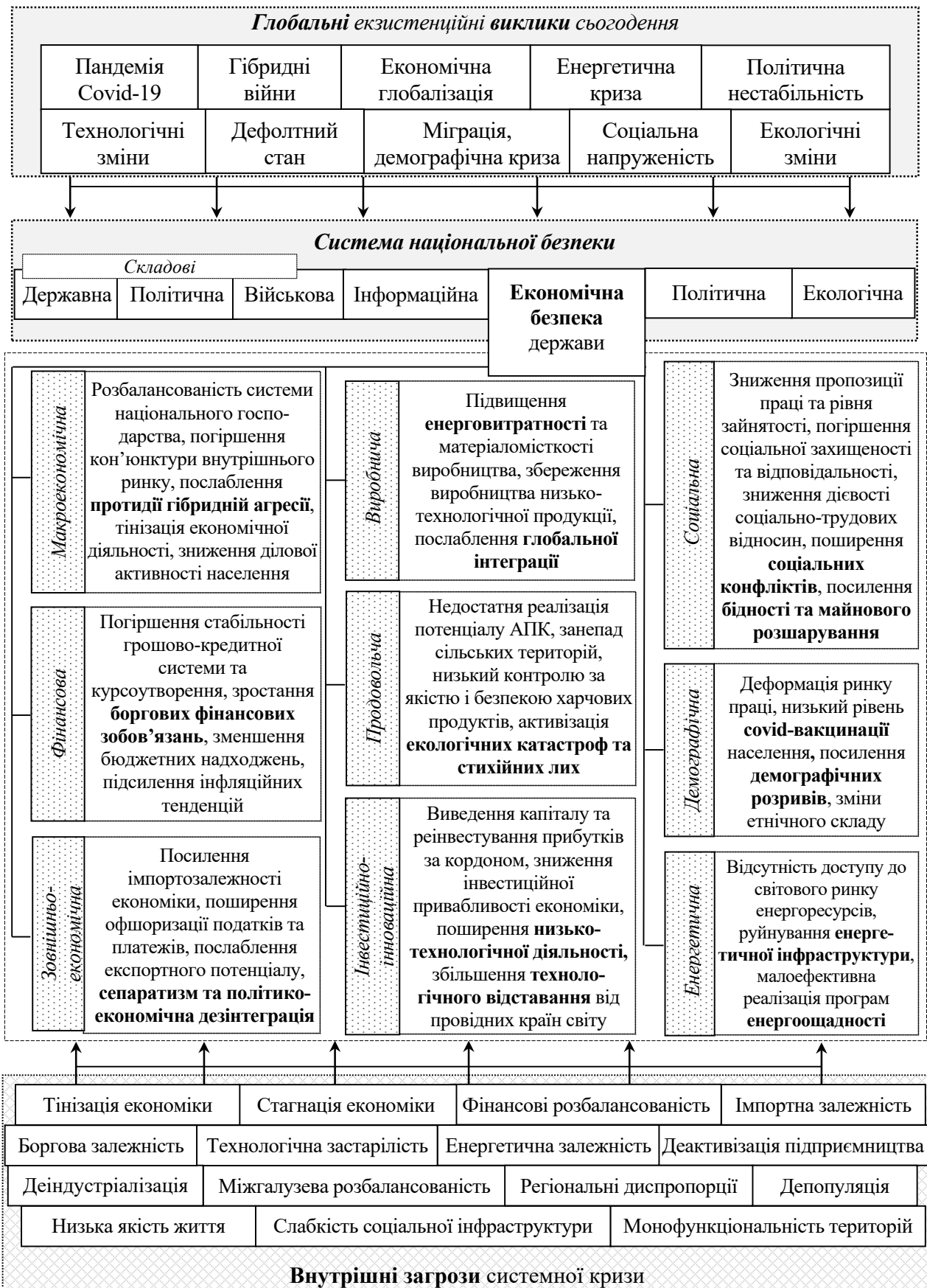

Рис. 1. Детермінанти актуалізації державного регулювання викликів глобалізації в системі забезпечення конкурентоспроможності національної економіки

кування; реалізація регіональної політики соціальної та територіальної згуртованості; громадянська активність та екологічний контроль. Принаймні так свідчить позитивний світовий досвід.

Визначені сучасні виклики глобалізації, їх ризику та загрози в контексті формування конкурентоспроможності національної економіки подано на рис. 1. Важливо додати, що політика держави у сфері зміцнення конкурентоспроможності національної економіки має бути системною і комплексною, реалізуватися за ключовими структурними складовими – макроекономічною, фінансовою, зовнішньоекономічною, виробничою, продовольчою, інвестиційно-інноваційною, соціальною, демографічною та енергетичною. В іншому разі розвиваються загрози, які деформують економічну систему країни з середини. Йдеться про тінізацію економіки, зменшення обсягів локального виробництва, розбалансування регіональних бюджетів та фінансової системи на загал, посилення імпортої, енергетичної та боргової залежностей, занепад міст та цілих територій, деіндустріалізацію та погіршення якості життя населення і т. п.

Висновки. Ключовими сучасними екзистенційними викликами глобалізації стали пандемія COVID-19, гібридні війни, еконо-

мічна глобалізація, енергетична криза, політична нестабільність, технологічні зміни, ймовірність дефолту, міграція населення й демографічна криза, соціальна напруженість, екологічні проблеми. Ці тренди мають потужні негативні наслідки не лише для розвитку національної економіки, але й для національної безпеки України на загал. Відтак, актуалізується потреба в обґрунтуванні системи механізмів, інструментів та заходів державної політики, спрямованих на нівелювання викликів, ризиків і загроз, які несуть в собі відповідні тренди сьогодення. З іншого боку, традиційно актуальна потреба в реалізації ефективної державної політики зміцнення конкурентних позицій національної економіки як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках. Вказане дає підстави для висновку про узгодження вітчизняної безпекової та конкурентної політики. Слід виробити стратегію і тактику покращення макроекономічної, фінансової, зовнішньоекономічної, виробничої, продовольчої, інвестиційно-інноваційної, соціальної, демографічної та енергетичної компонент конкурентоспроможності національної економіки України.

Подальші наукові дослідження в цій сфері мають стосуватися обґрунтування конкретних механізмів й інструментів зміцнення конкурентних позицій економіки України в умовах дії сучасних викликів і загроз.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Куцик П. О., Процикевич А. І. Напрями та інструменти державного регулювання розвитку інвестиційного процесу на ринку ІТ-послуг України. *Сталий розвиток економіки*. 2018. № 3(40). С. 5–10.
2. Куцик П. О., Процикевич А. І. Пріоритети державної політики фінансово-інвестиційної підтримки розвитку ринку ІТ-послуг України. *Вісник Львівського торговельного економічного університету*. 2019. Вип. 57. С. 5–12.
3. Блінов А. Вірус рецесії: чим обернеться епідемія COVID-19 і хто постраждає найбільше. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/03/18/pogljad/ekonomika/virus-recesiyi-chym-obernetsya-epidemiya-covid-19-xto-postrazhdaye-najbilshе>
4. Коронавірус може призвести до масштабного економічного шоку в Європі – Лагард. URL: <https://suspiine.media/18912-koronavirus-moze-prizvesti-do-masstabnogo-ekonomichnogo-soku-v-evropi-lagard>
5. Каценельсон В. Коронавірус вб'є економіку? URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/koronavirus-novini-yak-epidemiya-vpline-na-ekonomiku-kitayu-i-ssha-50074292.html>
6. Уроки китайського коронавірусу. Частина 1. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2881684-uroki-kitajskogo-koronavirusu-castina-1.html>
7. Даниленко Ю. Приводи для оптимізму, міфи та економічні наслідки. *Коронавірусний дайджест*. 2020. № 3. URL: <https://voxukraine.org/uk/privodi-dlya-optimizmu-mifi-ta-ekonomichni-naslidki-koronavirusnij-dajdzhest-3>
8. Lupak R. L., Kunytska-Iliash M. V. Substantiation of the directions of structural reforms in the economy of Ukraine in the context of realization of the state region and branch policy of import substitution. *Інноваційна економіка*. 2017. № 7-8 (70). С. 39–45.
9. Lupak R., Boiko R., Kunytska-Iliash M., Vasylytsiv T. State Management of Import Dependency and State's Economic Security Ensuring: New Approaches to Evaluating and Strategizing. *Accounting*. 2021. № 7(4). Р. 855–864.
10. Куцик П. О., Герера О. В. Базові засади формування потенціалу фінансово-економічної стійкості соціально-економічних систем. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2015. № 835. С. 157–164.

11. Васильців Т. Г., Лупак Р. Л., Волощин В. І. Стратегічні імперативи державної політики протидії гібридним загрозам і забезпечення економічної безпеки України. *Економіка України*. 2021. № 2. С. 32–51.
12. Зубко Т. Л. Оцінка рівня економічної безпеки підприємства галузі зв'язку. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2016. Вип. 3. С. 81–88.
13. Vasylytsiv T., Grynkevych S. Environment for economic security of entrepreneurship formation in Ukraine. *Economic Annals-XXI*. 2015. № 3–4(1). P. 24–27.
14. Стоян О. Ю. Глобалізація як кульмінаційний етап формування нової світової політики, що передбачає міжнародну економічну безпеку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 10. С. 9–14.
15. Березівський Я. П. Системно-динамічні характеристики формування технологічної конкурентоспроможності національної економіки. *Бізнес Інформ*. 2021. № 7. С. 15–21.
16. Лясота А. Є. Основні фактори політичної нестабільності перехідних систем із позиції компаративного регіоналізму. *Регіональні студії*. 2019. № 16. С. 58–63.
17. Чому доквілля важливе і як ЄС допомагає його захищати в країнах Східного партнерства? URL: <https://euneighbourseast.eu/uk/news-and-stories/facts/chomu-dovkillya-vazhlyve-i-yak-yes-dopomagaye-jogo-zahyshhaty-v-krayinah-shidnogo-partnerstva>

REFERENCES:

1. Kutsyk, P. O. and Protsykevych, A. I. (2018) "Directions and tools of state regulation of investment process development in the market of IT services of Ukraine". *Sustainable economic development*, no. 3(40), pp. 5–10.
2. Kutsyk, P. O. and Protsykevych, A. I. (2019) "Priorities of state policy of financial and investment support for the development of the market of IT services in Ukraine". *Bulletin of Lviv University of Trade and Economics*, no. 57, pp. 5–12.
3. Blinov, A. (2020) "Recession virus: what will be the epidemic of COVID-19 and who will suffer the most". Available at: <https://www.slovoidilo.ua/2020/03/18/pogljad/ekonomika/virus-recesiyi-chym-obernetsya-epidemiya-covid-19-xto-postrazhdaye-najbilshe>
4. "Koronavirus mozhe pryzvesty do masshtabnoho ekonomichnoho shoku v Yevropi – Lahard" (2020). Available at: <https://suspilne.media/18912-koronavirus-moze-prizvesti-do-mashtabnogo-ekonomichnogo-soku-v-evropi-lagard>
5. Katsenelson, V. (2020) "Coronavirus will kill the economy?". Available at: <https://nv.ua/ukr/misljenje/koronavirus-novini-yak-epidemiya-vpline-na-ekonomiku-kitayu-i-ssha-50074292.html>
6. "Lessons of the Chinese coronavirus. Part 1" (2020). Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2881684-uroki-kitajskogo-koronavirusu-castina-1.html>
7. Danylenko, Y. U. (2020) "Reasons for optimism, myths and economic consequences". *Coronavirus digest*, no. 3. Available at: <https://voxukraine.org/uk/privodi-dlya-optimizmu-mifi-ta-ekonomichni-naslidki-k-ronavirusnij-dajdzhest-3>
8. Lupak, R. L. and Kynytska-Ilyash, M. V. (2017) "Substantiation of the directions of structural reforms in the economy of Ukraine in the context of the realization of the state region and branch policy of import substitution". *Innovative econom*, no. 7-8(70), pp. 39–45.
9. Lupak, R., Boyko, R., Kynytska-Ilyash, M. and Vasylytsiv, T. (2021) "State Management of Import Dependency and State's Economic Security Ensuring: New Approaches to Evaluating and Strategizing". *Accounting*, no. 7(4), pp. 855–864.
10. Kutsyk, P. O. and Hereha, O. V. (2015) "Basic principles of forming the potential of financial and economic stability of socio-economic systems". *Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic". Management and entrepreneurship in Ukraine: stages of formation and problems of development*, no. 835, pp. 157–164.
11. Vasylytsiv, T. H., Lupak, R. L. and Voloshchyn, V. I. (2021) "Strategic imperatives of the state policy of counteraction to hybrid threats and ensuring economic security of Ukraine". *Ukraine economy*, no. 2, pp. 32–51.
12. Zubko, T. L. (2016) "Assessment of the level of economic security of the enterprise in the field of communications". *Economy, Management. Business*, no. 3, pp. 81–88.
13. Vasylytsiv, T. and Hrynkevych, S. (2015) "Environment for economic security of entrepreneurship formation in Ukraine". *Economic Annals-XXI*, no. 3–4(1), pp. 24–27.
14. Stoyan, O. Y. (2018) "Globalization as the culmination of the formation of a new world policy that provides for international economic security". *Investments: practice and experience*, no. 10, pp. 9–14.
15. Berezivskyy, Y. P. (2021) "System-dynamic characteristics of the formation of technological competitiveness of the national economy". *Business Inform*, no. 7, pp. 15–21.
16. Lyasota, A. Y. (2019) "The main factors of political instability of transitional systems from the standpoint of comparative regionalism". *Regional studie*, no. 16, pp. 58–63.
17. "Why the environment is important and how the EU is helping to protect it in the Eastern Partnership countries" (2020). Available at: <https://euneighbourseast.eu/uk/news-and-stories/facts/chomu-dovkillya-vazhlyve-i-yak-yes-dopomagaye-jogo-zahyshhaty-v-krayinah-shidnogo-partnerstva>